

Een eerste inventarisatie en verkenning van Europese Culturele Hoofdstad

Chemnitz 2025: kansen voor Nederlandse bijdragen en samenwerkingen

Rapportage in opdracht van de Nederlandse ambassade in Berlijn, afdeling Cultuur

Inez Boogaarts

1 december 2022

Inhoud

Inleiding	3
Korte toelichting werkwijze	3
1. Een eerste kennismaking met Chemnitz	4
1.1 Die Stadt der Leere	4
1.2 Introductie op de cultuursector van Chemnitz	5
1.3 Disciplines en thema's	5
2. Voorbereiding Europese Culturele Hoofdstadjaar Chemnitz 2025	10
2.1 Intro	10
2.2 Organisatie Chemnitz 25	11
2.3 Welke inhoudelijke hoofdlijnen van C25 bieden aanknopingspunten voor potentiële Nederlandse samenwerking?	12
3. Eerste verkenning van mogelijke aanknopingspunten tussen Nederland en Chemnitz	14
3.1 Inleiding	14
3.2 Terugblik op activiteiten in het recente verleden	14
3.3 Bestaande netwerken tussen fondsen, koepelorganisaties en uitvoerende kunstenaars en organisaties	14
3.4 Potentiële aanknopingspunten met Leipzig 2024 en Manifesta 2026 en andere sectoren	15
3.5 Timeline en follow-up	16

Een eerste inventarisatie en verkenning van Europese Culturele Hoofdstad Chemnitz 2025 en kansen voor Nederlandse bijdragen en samenwerkingen

Inleiding

In 2025 is Chemnitz Europese Culturele Hoofdstad, samen met Nova Gorica (Slovenië). Interessant is om nu (herfst 2022) te onderzoeken of op de weg naar het jaar toe én tijdens het culturele hoofdstadjaar er aanknopingspunten voor Nederlands-Duitse samenwerkingen en/of bijdragen zijn. De inventarisatie in opdracht van de Nederlandse ambassade Berlijn/afdeling cultuur (HMA) biedt wellicht mogelijke aanknopingspunten voor andere initiatieven, waaronder het [gastlandschap Nederland-Vlaanderen tijdens de boekenbeurs Leipzig 2024](#) en in aanloop naar [Manifesta Ruhrgebied 2026](#). Mogelijk zijn er nog andere overlopen of aanknopingspunten met initiatieven binnen en buiten de cultuursector of in Europees verband.

Korte toelichting werkwijze

Basis was om in deze eerste fase deskresearch te verrichten, een beperkt aantal inventariserende gesprekken per telefoon of zoom te doen in en na overleg met Mirya Gerardu (HMA) en een basis te leggen voor een inventarisatie en verkenning van mogelijkheden. In deze fase heb ik me vooral geconcentreerd om een eerste overzicht te krijgen van de bestaande culturele infrastructuur van de stad Chemnitz (wie doet wat en waar). Ook heb ik bekeken wat in recente verleden heeft plaats gevonden in Chemnitz, met focus op de Nederlands-Duitse samenwerkingen en/ of Nederlandse projecten en activiteiten in Chemnitz en soms directe omgeving. Deze inventarisatie is vooral gebaseerd op analyses van [Buitengaats](#) (Dutch Culture) en rapportages van verschillende fondsen. Daarnaast heb ik een eerste analyse gemaakt van de ambities van het Europese Culturele Hoofdstadjaar in wording; hierbij heb ik me vooral op de hoofdlijnen in het bidbook, de website en enige oriënterende gesprekken geconcentreerd.

Na deze eerste fase van deskresearch heb ik samen met Mirya Gerardu een vijftal gesprekken in Chemnitz gevoerd, op 25 en 26 september 2022, met onder meer de intendant van C25, Stefan Schmidtke en het hoofd cultuur van de stad Chemnitz, Ferenc Csák. Naast de intendant en hoofd cultuur, spraken we ook met Agnieszka Kubicka-Dzieduszycka ([#3000 Garagen Project](#)) en curator [Pochen Biennale](#), Frédéric Bussmann (directeur [Kunstsammlungen](#)), Robert Verch & Mandy Knopse ([Klub Solitaer](#)) en Dirk Dobiéy en Tina Winkel ([Age of Artists](#)). De input uit deze gesprekken is grotendeels in deze rapportage verwerkt en ook in een eerst 'debriefing' op de ambassade mondeling teruggekoppeld. Bovendien ben ik begonnen met het aanleggen van een excel-database met namen van interessante personen en organisaties en initiatieven. De rapportage wordt afgesloten met een aantal suggesties voor follow-up op korte termijn, een time-line en de een overzicht van mogelijkheden die nader onderzocht kunnen worden.

Deze eerste fase van de inventarisatie is afgerond en wordt in onderstaande op hoofdlijnen weergegeven. De inventarisatie geeft een goede eerste indruk van wat er is en wat er aan (on)mogelijkheden op cultureel vlak in /met Chemnitz te ontdekken is. Duidelijk is dat dit slechts een begin is, maar het smaakt naar meer om de stad en zijn ambities nader te leren kennen.

Inez Boogaarts

1 december 2022

1. Een eerste kennismaking met Chemnitz

1.1 Die Stadt der Leere

De middelgrote stad Chemnitz, vergelijkbaar qua grootte en ook wel economische ontwikkeling met Eindhoven en Tilburg, telt zo'n 244.400 inwoners (d.d. 31 december 2020). In afgelopen 50 jaar hebben zo'n 60.000 mensen de stad verlaten (1975: 305.000 inwoners) en Chemnitz is dan ook een zogenaamde krimpstad. Chemnitz, is de [derde grote stad](#) van Sachsen, in het westen, in een driehoek met Leipzig en Dresden.¹ De Slavische oorsprong van de stad komt tot uitdrukking in de naam. De stad ligt aan de voet van het Erzgebirge en traditioneel was dit een belangrijke delf- en handelsplaats voor zilver en zink. Daarnaast werden onder meer de textielindustrie en machine(werktuig)bouw in het verleden sterk ontwikkeld; zo werden een tijdlang de meeste sokken in de [regio](#) geproduceerd en wordt de stad ook wel "[Sächsische Manchester](#)" genoemd.

Na het bombardement op Dresden aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, kreeg Chemnitz de volle laag in februari en maart 1945, waardoor de binnenstad hevig verstoord werd en veel historisch erfgoed, waaronder veel Jugendstil en Joods eigendom, verloren ging. Met de ontwikkeling van de DDR werd Chemnitz tot een socialistische modelstad ontwikkeld.² Tussen 1953 en 1990 heette de stad Karl-Marx-Stadt; de grote buste van Marx in het centrum van de stad getuigt hier nog van, evenals de zeer brede straten en *Plattenbau* in en buiten het centrum. De huidige economie is, deels, gebaseerd op elektro-industrie, fijnmechanica, ambachten en techniek, waarbij ruimte is voor startups, nieuwe technieken, uitvindingen en IT, zowel in de stad als regio. Er is een technische universiteit, opleidingen voor MBO'ers en creatieve industrie in al zijn facetten.³ Het (internationale) toerisme is tot nu toe bescheiden, hoewel in de regio wel wat toeristische trekkers te vinden zijn voor dagtoeristen,

o.m. Augustusburg. De aansluiting op ICE/intercitylijnen vanuit Berlijn en Frankfurt loopt via Leipzig en daarna moet men met de regional Bahn verder; de hoop op een ICE-aansluiting lijkt vervlogen. Het regionale openbaar- vervoersysteem wordt, mede in het licht van Chemnitz25, wel sterk uitgebreid en geïntensiveerd. De oriëntatie van de stad is, net als bij Leipzig en Dresden, eerder op Midden- en Oost-Europa gericht. (Mede) door de geografische ligging van het gebied liggen de banden met Tsjechië en Polen meer voor de hand dan met Nederland.⁴ De regio ligt precies tussen Oekraïne en Nederland in.

Chemnitz kampt de laatste jaren, net als andere steden in het oosten van Duitsland en met name Sachsen, met sterke extreem rechts-radicalen tendensen. In 2018 was er een grote uitbarsting daarvan, maar ook begin 2022 werd bijvoorbeeld bekend dat de [directeur](#) van de Kunstsammlungen Chemnitz door neonazi's was aangevallen. Er zijn veel soziokultur-organisaties en grassroots-initiatieven die op dit vlak een politiek en maatschappelijke tegengeluid bieden (zie p.7 en 8). De stad heeft weliswaar niet per se een heel positief imago, maar de liefde bij inwoners voor de stad zit, naar verluidt, diep.⁵

In Chemnitz zijn veel activiteiten te vinden buiten het feitelijke centrum (buiten de ring), in de buurten erom heen: Alt Chemnitz, Helbersdorf (Plattenbau tussen de oude Karl-Marx-Stadt en het nieuwe Chemnitz), Bernsdorf (waar veel jonge mensen wonen, vlakbij de Uni-Campus), Kassberg en Sonnenberg. De binnenstad met zijn zeer brede straten is overdag vaak leeg.⁶ Het vertrek van 60.000 inwoners is daar goed merkbaar, maar de buurten rond het centrum zijn levendiger met tal van activiteiten.

¹ Zie ook "Mapping podiumkunsten in aanloop naar Leipziger Buchmesse 2024" (HMA).

² Zie ook in [Gegenwarten. Kunststadt Chemnitz](#), hoofdstuk "Positions" van Frank Eckart (p. 65 e.v.).

³ Zie ook: <https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/wirtschaft-und-wissenschaft/wirtschaft/standort/index.html>

⁴ Er zijn bijvoorbeeld geen Nederlandse zuster- of partnerstedenbanden met Chemnitz.

⁵ Zie deze blog: <https://remarx.eu/page/2/>

⁶ Naar verluidt hebben de stadsbesturen in het verleden zich door de stadsontwikkeling van Rotterdam in de jaren '60 en '70 (Coolingsel en Lijnbaan) laten inspireren. http://www.chemnitztour.de/chemnitz_architektur/neubau_seit_1960.html

1.2 Introductie op de cultuursector van Chemnitz

Chemnitz heeft een culturele infrastructuur die vergelijkbaar is met veel Duitse middelgrote steden. De basis wordt gevormd door een gemeentelijke cultuurafdeling en gemeentelijke cultuurinstellingen, zoals een stadstheater(gebouw) met verschillende podia en diverse gemeentelijke musea. Daarnaast is de creatieve industrie in ontwikkeling, bestaat er een uitgebreide *freie Szene* en is er veel particulier initiatief, op stedelijk en buurtniveau. Opvallend zijn de vele nieuwe festivals en evenementen, van groot tot klein. Net als in veel andere gemeenten is de rol van cultuureducatie en -participatie belangrijk voor de werking van de culturele instellingen. Chemnitz heeft in de aanloop naar de kandidaatstelling van Europese Culturele Hoofstad een “Kulturstrategie 2018-2030” ontwikkeld.⁷ Deze Kulturstrategie 2018-2030 vormt de basis voor het stellen van prioriteiten voor de komende jaren en de kandidaatstelling van het Europese Culturele Hoofstadjaar en is ook een goede referentie om te zien waar aanknopingspunten voor mogelijke samenwerkingen met Nederland zitten. *“Chemnitz ist eine Stadt, in der experimentierfreudige „Macherinnen und Macher“ zu Hause sind, in der etablierte Kunsteinrichtungen hochwertige Programme offerieren und in der es vielfältige Angebote seitens der Freien Kultur und privater Initiativen gibt. Freiräume für Neues und für Spontaneität offen zu halten, ist ein Leitsatz der Kulturstrategie Chemnitz 2018 – 2030.”* (p. 14). In het definitieve Bidbook 2 van Chemnitz²⁵ wordt ook steeds een duidelijke vergelijking gemaakt tussen de ambities van de Kulturstrategie en Chemnitz²⁵.⁸

In de Kulturstrategie 2018-2030 is duidelijk een accent te vinden op:

- Moderne(s) in Chemnitz (*“Räume frei für Innovationen und Interventionen technologischer, künstlerischer und gesellschaftlicher Art und befördert so Prozesse und Vorhaben innerhalb der Stadtgesellschaft, die den Menschen Freiräume auch im Denken, Zusammenarbeiten und in der Gestaltung der städtischen Lebensvollzüge eröffnen und offen halten”*)
- Industriekultur
- Culturele Bildung
- Kultur- und Kreativwirtschaft als Impulsgeberin
- Kulturvermittlung, Kulturmarketing & Internationale Arbeit.

Deze accenten zijn reeds in het huidige cultuurlandschap van de stad en regio terug te vinden. In onderstaande wordt daarop nader ingegaan.

Algemeen

- De website van de stad Chemnitz biedt een goed overzicht van de culturele infrastructuur. Daarnaast heb ik via allerlei tips via blogs, nieuwsbrieven van Chemnitz 2025, Fonds Soziokultur, Kulturstiftung des Bundes, Buitengaats en andere lokale bronnen (flyers, brochures), nog meer interessante culturele plekken en initiatieven gevonden. In onderstaande wordt een aantal zaken uitgelicht.
- Overzichtspagina kunst & cultuur van de stad Chemnitz: <https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/kultur/index.html>

1.3 Disciplines en thema's

Alle culturele disciplines zijn op een of andere manier vertegenwoordigd in Chemnitz, met programma's, producties, tentoonstellingen of experimenten, zowel in de gevestigde stadstheaters en musea, als in de *freie/off Szene*. Een aantal disciplines en/of thema's valt sterker op: een paar spannende musea, aandacht voor landschappelijke en/of performatieve kunst in de openbare ruimte en/of tijdens festivals, veel initiatieven op het snijvlak van creatieve makersindustrie, Stadtkultur en Industriekultur en een zeer actieve Soziokultur met veel experimenten en samenwerkingsverbanden, en regionale samenwerking. Een eerste inventarisatie levert het volgende beeld op .

⁷ Zie: <https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/kultur/kulturstrategie/index.html>

⁸ Zie definitieve Bidbook, in Engelse en Duitse versies <https://chemnitz2025.de/bidbook/> (vanaf p. 11 vergelijking).

Podiumkunsten

Het gemeentelijke stadstheater, *Die Theater*, biedt een schakeling aan verschillende “Sparten”, opera, ballet, Philharmonie, Schauspiel, Figurentheater en Junges Theater. Er zijn verschillende podia en directeuren. Het reguliere [programma](#) is niet zeer onderscheidend te noemen, maar er zijn wel diverse lijntjes met Nederlandse uitvoerenden of (bezoekende) makers, die met enige regelmaat in Chemnitz actief zijn of waren (zie *excel-overzicht*). Daarnaast zijn er ook wel kleinere theaters of podia voor podiumkunsten; o.a. op vlak van hedendaagse dans, elektronische muziek, rock- en poppodia (al dan niet in socioculturele centra, cafés) of tijdens een van de vele festivals (zie: lijst Buitengaats). Zo is [Taupunkt](#) een interessante plek waarbij lokale, regionale en internationale podiumkunstsamenwerkingsverbanden samen komen. Men biedt mogelijkheden voor residenties en is aangesloten op het bovenregionale circuit via “[Off-Bühne Komplex](#)” (ook met Klub Solitaer) dat samenwerkt met Leipzig (LOFFT⁹), Dresden en andere steden. Daarnaast is er nog [Lokomov](#) (ook een onderdeel van Klub Solitaer), onder meer voor muziek, en tal van kleinere podia. Theater is er ook in het kader van “[Aufstand der Geschichten](#)”, initiatiefnemer voor o.m. het festival *neue unentd_ckte narrative*, waarbij o.m. het Zuidelijk Toneel betrokken was. [Club Transit](#) is een spannende plek voor (elektronische) muziek en residencies. Daarnaast is er een jaarlijks straatkunst/poppenfestival, [Hutfestival](#), in mei dwars door de stad en TMT voor moderne dans (zie: festivals).

De internationale aantrekkingskracht van de podiumkunsten lijkt in eerste aanleg vooral in de residencies en samenwerkingsmogelijkheden voor talent te liggen.

Beeldende kunsten, musea en erfgoed

De geschiedenis van Chemnitz biedt veel aanknopingspunten voor musea en collecties; van beeldende kunst tot oude kunst, of natuur. Ook het [Joodse verleden](#) is daarbij een belangrijke factor, Jugendstil en inmiddels de jaren ’50 – ’60 architectuur en jong erfgoed. In zogenaamde “kommunaler Trägerschaft” zijn de bekendste musea: Kunstsammlungen Chemnitz – Kunstsammlungen Stammhaus – Museum Gunzenhauser – Schloßbergmuseum en Burg Rabenstein – Henry van de Velde Museum.

Voor de grote presentatie in de openbare ruimte [Gegenwarten/Presences](#) in 2020 nodigde de directeur van de Kunstsammlungen, Frédéric Bussmann o.m. het Nederlandse collectief Observatorium en Patricia Kaersenhout uit als deelnemers. Mogelijk komt op deze manifestatie een vervolg in 2024. Bussmann was in 2022 reeds voor een [bezoekersprogramma](#) van het Mondriaan Fonds in Nederland.¹⁰

Naast de gemeentelijke musea, zijn er nog enkele musea in Trägerschaft van de Freistaat Sachsen, waaronder het vernieuwde Staatliches Museum für Archäologie ([smac](#)), met een duidelijk accent op digitalisering en diversiteit & inclusie, en de [Neue Sächsische Galerie](#) (zie: Excel-lijst).

Ook zijn er diverse initiatieven op het vlak van de hedendaagse beeldende kunsten en andere kunsten te vinden bij vrije kunstenaarsinitiatieven en evenementen en festivals in Chemnitz en in de regio. De meest in het oog vallende organisaties en festivals zijn: [Klub Solitaer](#) e.V. (vereniging voor de kunsten met tal van activiteiten waaronder Galerie [HINTEN](#), Kulturzentrum Lokomov en presentatieruimte Fenster für Fotografie, plus de organisatie van de Off-Bühne für darstellende Künste Komplex en het project DIALOGFELDER), het kunstenfestival *Begehungen* (de 19^e editie in 2022 vindt buiten Chemnitz plaats), [neue unentd_ckte narrative](#), de *Pochen Biennale* en het *ibug*, Festival für Urbane Kunst in Flöha (zie: Festivals).

Klub Solitaer e.V. en zijn vele afdelingen is, zo blijkt uit persdocumentatie en een eerste kennismaking¹¹, een prominente en interessante speler. Er zijn diverse personen betrokken bij Klub Solitaer die een actieve rol in de cultuurscene in en rond de stad spelen: dat zijn de cultuurmaker Mandy Klopse, de (vastgoed)ondernemer en mecenaat Lars Faßmann (betrokken bij [kreatives-chemnitz](#)) en Robert Verch (die op zijn beurt ook weer bij socioculturele activiteiten betrokken is in de regio, in Augustusburg “Auf Weiter Flur”). Zij hebben wat contacten

⁹ FPK/DPA heeft contact met LOFT.

¹⁰ Dir. Bussmann heeft aangegeven voor 2024 en 2025 met een aantal Nederlandse musea te willen samenwerken, met name wat betreft bruiklenen van werken van De Stijl en Otto Dix (w.o. Kunstmuseum Den Haag, Stedelijk Museum Amsterdam).

¹¹ Gesprek Mirya Gerardu en Inez Boogaarts, d.d. 26 september 2022, in Chemnitz.

met Nederland, o.a. Marie Claire Krell, maar meer met België en Midden- en Oost-Europese landen. Na een eerste kennismaking hier blijkt dat er veel belangstelling is voor wederzijdse kennismaking met kunstenaars, curatoren en het opdoen van ideeën door middel van bezoekersprogramma's, residenties etc. (zie 3.5).

Creatieve industrie, (zelf)maakindustrie, DIY, digitale kunsten

De creatieve industrie en zelf-maakindustrie speelt een belangrijke rol in Chemnitz. Enerzijds door makers zelf opgepakt en ontwikkeld (zowel via kunstenaars-, soziokultur- en ontwerpinitiatieven), anderzijds door de [stad](#) gestimuleerd zowel vanuit de creatieve als meer economische kant van het beleid (digitalisering, IT): *“Zur Kultur- und Kreativwirtschaft in Sachsen gehören 10.000 Unternehmen in verschiedenen Teilbranchen, die kreative und innovative Produkte und Dienstleistungen erschaffen oder verbreiten. Die Kultur- und Kreativwirtschaft ist die Schlüsselbranche für wirtschaftliche und gesellschaftliche Innovationen und gestaltet den Wandel in der Region.”* Veel initiatieven spelen zich op grensvlak van creatieve industrie, industriekultur, ambachten, beeldende en/of podiumkunsten en Soziokultur af. Dit wordt veelal gekoppeld aan het feit dat mensen uit de stad en regio zich kenmerken als “Tüftler”, letterlijk sleutelaar, knutselaar. Ook in de vele garages die de stad rijk is, komt dit tot uiting (zie C25: [3000Garages](#)).

Festivals en evenementen spelen daarbij een belangrijke rol, als ontdekker of ‘mogelijkmaker’ om nieuwe plekken in de (buiten)wijken van de stad of in de regio te ontdekken (zie: Festivals). Tijdens Chemnitz25 is veel aandacht vanuit dit perspectief, waarbij een hoofdrol voor de zeer vele garages en zgn. [makershubs](#) in de stad en regio¹² is weggelegd en de manifestatie [makers-united](#).¹³

Festivals en evenementen: sectoroverstijgend en multidisciplinair

Veel spannende ontwikkelingen spelen zich in relatief nieuwe, sectoroverstijgende initiatieven en evenementen af, waarbij de stad en de ontwikkeling van de stad en haar bewoners vaak het ‘object’ van onderzoek of kennismaking is.

[Pochen Biennale](#) voor multimediale kunsten vond in 2022 voor de 3^e keer plaats, in samenwerking met lokale en Europese organisaties, en baseert zich op: *presentatie, participatie en samenwerking*. De curator Agnieszka Kubicka-Dzieduszycka werkt ook voor het C25-project [3000Garagen](#). De Nederlandse bijdragen waren nog bescheiden, maar contact is er met [IMPAKT](#) (belangstelling voor bezoekersprogramma op vlak van mediakunsten). IMPAKT in Utrecht heeft al tal van Duitse samenwerkingsprojecten ontwikkeld. [Begehungen](#) is een festival dat in 2022 voor 19^e keer plaats vond (deze keer buiten Chemnitz, in het 15 kilometer verder gelegen Talheim) waarin participatie een belangrijk element is ten einde “nieuwe ingangen in productieprocessen” te realiseren. De plek van het festival was dit keer een leegstaand zwembad; tentoonstellingen, residenties en andere programma's, met een (bescheiden) Nederlandse bijdrage dit jaar. Het meer politiek georiënteerde [neue unentd_ckte narrative](#) wil onontdekte verhalen opsporen die bijdragen aan het dichters bij elkaar brengen van mensen. Daartoe zijn verschillende politieke, sociaal-culturele en creatieve formaten ontwikkeld in samenwerking met partners, als ASA-FF e.V. dat ook een zeer actieve rol in politieke Bildung (Soziokultur) speelt. Het [ibug](#) festival is een festival voor urbane kunst, streetart, in Flöha (in de regio). Ook hier jaarlijkse oproepen voor internationale deelname. Wellicht interessant voor streetartfestival [All Caps](#) in Rotterdam. [Staunt Festival](#) is een creatieve industrie-festival waarbij het (her)ontdekken van de eigen stad en stadsdelen centraal staat. [Der Rahmen ist Programm](#), een stadsfestival waar men vooral met de burgers in gesprek wil komen. ASA-FF en neue unentd_ckte narrative zijn hierbij betrokken. [TMT](#), Tanz | Moderne | Tanz, internationales Festival für zeitgenössischen Tanz, biedt een bescheiden internationale line-up. Het internationale [Filmfestival](#), Schlingel, voor kinderen en jongeren, vond in oktober 2022 voor 27^e keer plaats. Er worden jaarlijks vele Nederlandse kinder- en jeugdfilms vertoond (Buitengaats 2017-2021) en een Nederlands jurylid (excel-lijst). [Dakendagen Chemnitz](#) is aangesloten bij het [Europese netwerk](#) van Europese Dakendagen. De [Rotterdamse Dakendagen](#) is initiator van dit Europese netwerk en er waren al diverse ontmoetingen met de vertegenwoordigers uit Chemnitz. Gepland is een internationale meeting in mei 2023 in Chemnitz.

¹² Specifieke accenten in de regio: <https://www.kreatives-sachsen.de/2022/06/10/acht-makerhubs-fuer-die-kulturregion-chemnitz2025/>

¹³ Zie ook: <https://www.kreatives-sachsen.de/makers-business-arts/>

Een aantal festivals en -organisatoren is zeker interessant voor bezoekersprogramma's van o.m. Het Nieuwe Instituut, Mondriaan Fonds, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Dutch Culture en Fonds voor Cultuurparticipatie.

Soziokultur

Eigenlijk is het niet gemakkelijk om de rijke schakering van de *Soziokultur* in het Nederlands te vertalen of te duiden dat recht doet aan de diversiteit en kracht van deze bijzondere cultuurtak. Het is misschien nog het beste vergelijkbaar met culturele centra in Vlaanderen, waar zowel hele kleine als hele grote centra midden in een gemeente voor het podiumkunsten, beeldende kunsten en participatieaanbod zorgen. Weliswaar zijn er in Nederland ook steeds meer vergelijkbare initiatieven, die uit de amateurkunsten stammen of uit het sociaalcultureel werk. Sommige van deze Duitse centra zijn bekende pop- en kunstenpodia, maar zijn net zo goed zeer actieve organisaties op het vlak van politieke Bildung en culturele "Teilhabe". Ook in Chemnitz en regio zijn er verschillende Soziokultur Zentren die heel actief op politiek-cultureel vlak, Stadtkultur, Industriekultur en de kunsten zijn. Deze centra worden regelmatig op projectbasis door het federale Fonds Soziokultur (Bonn) gefinancierd.¹⁴

De meest in het oogvallende centra zijn: [ASA-FF e.V.](#) (ook betrokken bij het festival *neue unentd_eckte narrative*), [Integrationszentrum "Globus" e.V.](#) en [Auf Weiter Flur](#), in Augustusburg. Nadere kennismaking met het Fonds voor Cultuurparticipatie zou hier zeker zinvol kunnen zijn.

Naast Klub Solitaer, die op het snijvlak van kunst en Soziokultur opereert, zijn er nog andere organisaties in de stad actief, al dan niet op not-for-profit basis. Een van de (advies)organisaties die het initiatief [Garagen-Campus](#) heeft ontwikkeld, waarbij het Amsterdamse [The Beach](#) betrokken was, op het terrein van het trammuseum, is [Age of Artists](#). Tijdens een eerste kennismaking met hen, bleek belangstelling voor kennisuitwisseling en ontmoeting op het vlak van herontwikkeling van (voormalige) industrieterreinen en ervaringen van zogenaamde krimpsteden.¹⁵

Literatuur, letteren en lezen

Op het vlak van letteren lijkt op het eerste gezicht niet direct veel te gebeuren, maar dat behoeft eigenlijk nadere beschouwing. Er is een tweejaarlijks festival [Leselust](#), dat in 2022 o.a. met Ronja von Rönne, Julia Franck, Uwe Timm, Dennis Scheck, Rayk Wieland plaats vond en wederom in 2024 zal plaats vinden. Er is op de website ook een agenda voor de letteren te vinden. Hier liggen potentiële dwarsverbanden voor samenwerking met het gastlandprogramma van Buchmesse Leipzig 2024 voor tournees in de regio.

Ook heeft de directeur van de Kunstsammlungen aangegeven een programma of residency met poëzie/ dichters in het kader van een tentoonstelling zich voor te kunnen stellen. Contact met Poetry International (met een eigen residency) of andere poëzieorganisaties ligt hierbij voor de hand.

Culturele educatie / Kulturvermittlung,

Voor alle culturele en socioculturele organisaties ligt een sterk accent op educatie en zogenoemde Kulturvermittlung. Kennis- en expertisewisseling met Nederlandse organisaties behoort zeker tot de mogelijkheden, zowel met uitvoerende organisaties als met kennisplatforms, zoals LKCA en Fonds voor Cultuurparticipatie, op dit vlak.

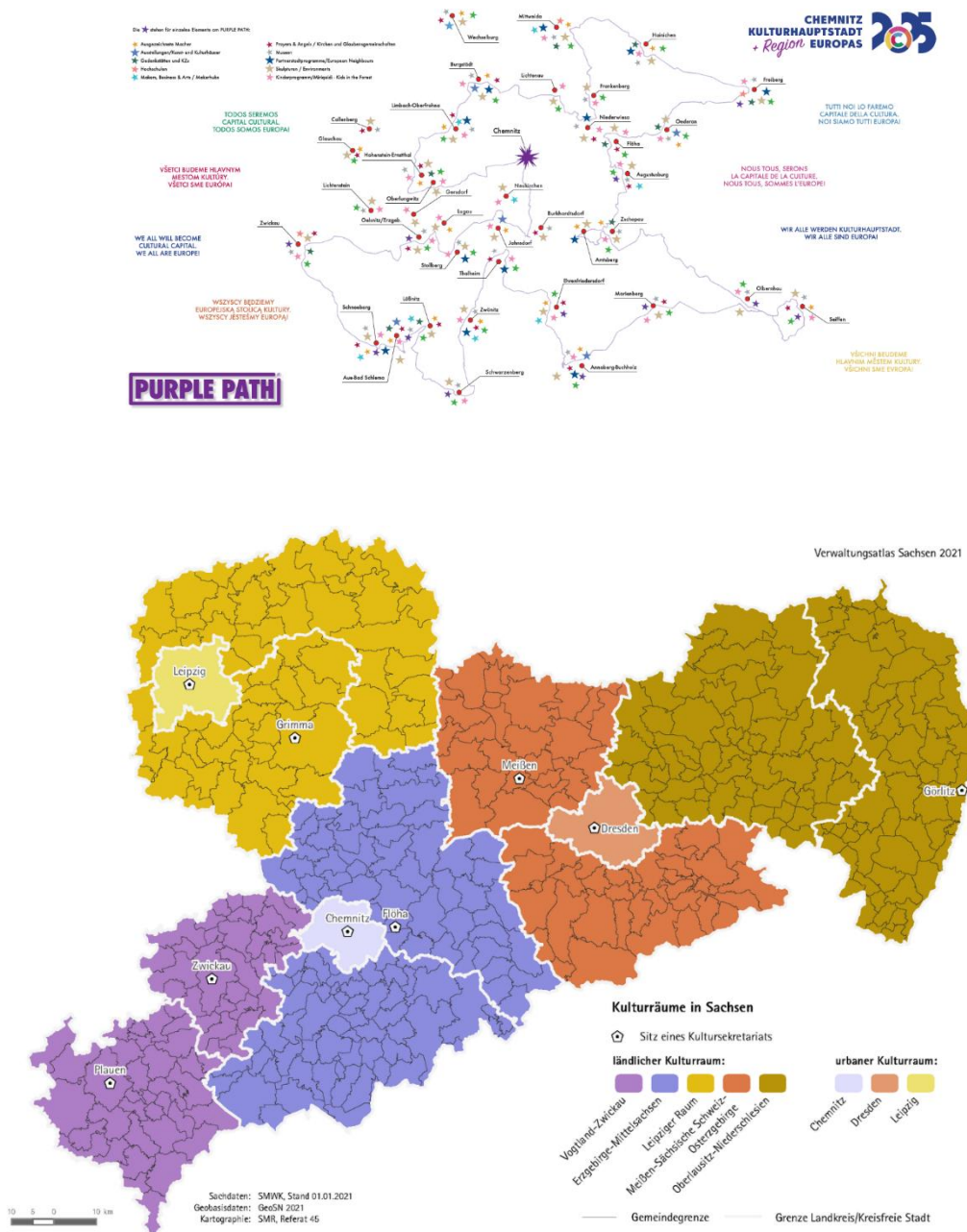
Regionale cultuursamenwerking

Chemnitz ligt in een driehoek met Leipzig (noordwest) en Dresden (noordoost), en vormt met meer dan 20 gemeenten een intensieve cultuurregio. Deze cultuurregio werkt samen onder de naam '[Purple Path](#)' en wil in de komende jaren nog intensiever gaan samenwerken. Met het oog op Chemnitz25 hebben de gemeenten

¹⁴ Het Fonds Soziokultur onderhoudt contact met het Fonds voor Cultuurparticipatie. Na 10 jaar is hun MoU beëindigd in het kader van het matching programma [Jonge Kunst](#). Dat biedt wellicht aanknopingspunten in het kader van Chemnitz25.

¹⁵ Kennismaking met Dick Dobiéy en Tina Winkel, 26 september 2022.

daarover tal van afspraken gemaakt. Diverse interessante festivals, evenementen en Soziokulturele Centra zijn ook in de regio te vinden. Dit wordt het [Chemnitzer Modell](#) genoemd: van Olbernhau tot Hainichen und van Annaberg-Buchholz tot Mittweida.

Verder lezen:

- Website van lokale financiering: <https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/kultur/kulturfoerderung/index.html>
- Sachsen: Kulturstiftung des Freistaates Sachsen : <https://www.kdfs.de/>

2. Voorbereiding Europese Culturele Hoofdstadjaar Chemnitz 2025

2.1 Intro

Een aantal jaar geleden begon de Duitse voorbereiding voor de kandidaatstelling voor Europese Culturele Hoofdstad (ECH). Aan dit proces namen meerdere Duitse steden deel, waaronder Chemnitz, Dresden, Gera, Hannover, Hildesheim, Magdeburg, Nürnberg en Zittau. Na diverse rondes bleef Chemnitz over. Met name het onderdeel “C the Unseen – European Makers of Democracy” sprak de selectiecommissie sterk aan.

“The panel finds that the intention to uncover and build up a European community of creative makers is based on a strong bottom-up process and that it is well inscribed into the city’s and regional cultural development strategy. The “maker-space.eu” platform and related prospects to build up a European community of makers is very promising and in line with the ECoC’s mission. The concepts proposed have huge potential to be widely understood and meaningful. However, the artistic vision of the programme does not clearly connect concepts and projects. There is a good base for a European narrative with potential to activate “the silent middle”. The participatory approach and associated wide-ranging capacity-building programme are important assets. The engagement and clear support at diverse territorial levels is very convincing. The long-term infrastructure and urban development investments are consistent and well linked with an exciting cultural programme that addresses the city’s challenges with the potential of a strong European resonance.”¹⁶

De kandidaatstelling is sterk verankerd in de Kulturstrategie 2018-2030. Sinds kort is een definitieve versie van het [Bidbook](#) met grote ambities beschikbaar. Zoals hierboven genoemd is “[C-the Unseen](#)” het belangrijkste Leitmotiv en ligt het accent op het zelf-maken; “.. auf das Machen, auf DIY, auf die „Künstler*in in Dir“, auf die Autodidakt*innen, auf den kreativen Prozess”.¹⁷

Het programma en de voorbereidingen zijn momenteel in volle gang. Zo worden voor selectie van projecten drie randvoorwaarden genoemd: *Awareness – Acceptance – Action*.

“Bei AWARENESS - WAHRNEHMUNG geht es darum, das Ungesehene, Verborgene oder Unbeachtete (innere Macher:innen, kreative Prozesse, unschöne und langweilige Plätze) in den Mittelpunkt zu stellen. Von besonderer Bedeutung sind alle Orte, die den Macher:innen Raum für ihre kreativen Prozesse geben. ACCEPTANCE – AKZEPTANZ heißt, dass in der Vielfalt die Stärke liegt. Im Annehmen des Potenzials der Kreativität der Anderen und der Erkenntnis, dass man zusammen weiterkommt als allein, liegt der Schlüssel zu einem besseren gegenseitigen Verständnis. Kontakte verlaufen schnell im Sand, wenn sie keine gemeinsame Aufgabe verbindet.

ACTION – AKTION bezieht sich sowohl auf die Aktivierung der Partnerschaften über gemeinsame kreative Projekte also auch auf die Aktivierung von Wissen, welches die Kreativität potenziert und die Dialogkultur fördert. “

Criteria bij projectontwikkeling en -selectie zijn onder 5 C’s uitgewerkt (C=See/ C=Chemnitz):

- C Europe – Europa wahrnehmen
- C the maker in yourself – Den inneren Macher:innen entdecken
- C the maker in everyone – Zugang zum/r Macher:in finden, die/der in den anderen steckt
- C the space for makers – Raum für Kreativität auf tun
- C the Unseen – Sehen, was im Verborgenen liegt

¹⁶ Selection of the European Capital of Culture (ECoC) in 2025 in Germany. The Expert Panel’s report Selection Stage (European Commission, 2020). <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi8i-Gx-fD6AhWvgPOHHW-SBB4QFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fculture.ec.europa.eu%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fecoc2025-germany-selection-report.pdf&usg=AOvVaw2IfToZHhw9wAUmYW2Z6Lja>

¹⁷ Zie HP: <https://chemnitz2025.de/bidbook/>

Daarbinnen zijn dan vier aanvullende specifieke Europese thema's benoemd:

- Europäische Macher:innen und ihre Leidenschaft für das kreative Schaffen
- Kultivierung europäischer demokratischer Werte
- Die „Stille Mitte“ beteiligen
- Osteuropäische Gemeinschaften im westeuropäischen Land.

Deze Europese thema's worden gekoppeld aan meer lokale, strategische doelen: *Digitalisierung, neue Zusammenarbeit mit der Region, Internationalisierung und neue Partnerschaften*. Een duidelijk accent ligt op de blik naar het midden en oosten van Europa, zoals te lezen valt in de aandacht voor "Eastern State of Mind", maar ook samenwerking in Generous Neighbours, creatief ondernemerschap "Makers²" en "MBA=Makers, Business, Arts", ontwikkeling en regionale samenwerking "It's Moving!" en "Projekt Purple Path".

Zowel de stad als regio spelen daarbij een rol; accenten liggen op verdere uitbouw van het idee van "Stadt am Fluss" dat al eerder werd ingezet (zie ook "[Gegenwarten/Presences](#)") en de [Garagen-Campus](#) in Kapel. *"Das Gelände des Straßenbahndepots mit seinen 7 Gebäuden im Stadtteil Kappel soll zu einem Treffpunkt an der Schnittstelle von Technik, Handwerk, Forschung und Kunst werden. Eine hybride Macher:innenwerkstatt, Zentrum eines internationalen Netzwerks, in der vom/n Bastler:in bis zum/r Akademiker:in alle gemeinsam an zukunftsweisender Technologie, anwenderorientierter Digitalisierung oder künstlicher Intelligenz tüfteln. Als zentraler neuer Kreativort ist der Garagencampus Referenzort für die [3000 Garagen](#) und Eastern State of Mind, aber auch eng mit maker-space.eu verknüpft".*

In de komende tijd wordt het programma uitgewerkt waarbij DIY, grote maatschappelijke en stedelijke thema's met een link naar kunst en cultuur, participatie en creatieve industrie direct opvallen. Meer dan 70 projectvoorstellen worden tot eind 2022 op hun haalbaarheid getoetst. Aansluitend wordt de mogelijkheid geboden nog voorstellen in te dienen. Verwachting is dat eind 2022/ begin 2023 hiertoe een oproep zal plaatsvinden.

Algemeen Chemnitz 2025

- overzichtspagina Chemnitz 2025: <https://chemnitz2025.de/>
- Op weg: <https://chemnitz2025.de/gmbh-auf-dem-weg/>
- Nieuwsbrief: op homepage; <https://chemnitz2025.de/newsletter/>

2.2 Organisatie Chemnitz 25

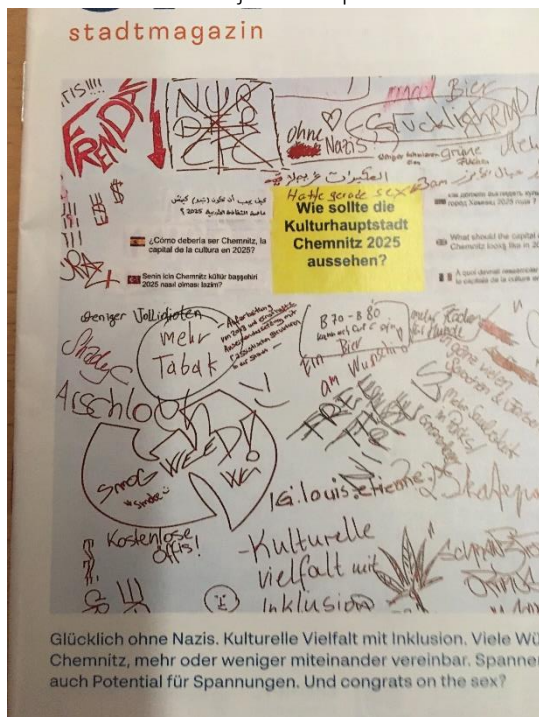
Over de organisatie zelf, via de homepage van C25, is nu nog niet veel duidelijk. Langzaam wordt het team uitgebreid. Er is een [intendant](#) benoemd, Stefan Schmidtke. Schmidtke was actief in Hamburg, Schauspielhaus Düsseldorf en Wenen. Hij kent de Nederlandse podiumkunsten redelijk goed en er was regelmatig contact met FSK/ DPA (Anja Krans). Contact heb ik met hem sinds 2011, als cultureel attachée van CG DUS. Het hoofd cultuur van de stad Chemnitz, Ferenc Csák, is voor en achter de schermen zeer actief. Hij heeft ervaring met Europese Culturele Hoofdsteden opgedaan in o.m. Hongarije, waar hij om politieke redenen vertrokken is. Er zijn ook diverse dwarsverbanden tussen mensen die nu al actief zijn in Chemnitz en die ook voor C25 aan het werk zijn; zo is de curator voor het festival Pochen, projectleider voor het # 3.000 Garagen-project (zie lijst excell). Na het bezoek van Mirya Gerardu en mij aan Chemnitz waar we o.m. spraken met de intendant en Ferenc Csák, werd ik gecontacteerd door Mattijs Maussen, op verzoek van Csák, om eventuele vervolgacties te bespreken. Maussen, Nederlander en gevestigd in Praag, adviseerde tal van culturele hoofdsteden en ook Chemnitz25.

2.3 Welke inhoudelijke hoofdlijnen van C25 bieden aanknopingspunten voor potentiële Nederlandse samenwerking?

Op basis van de deskresearch, beschouwing van de hoofdlijnen van het bidbook en de eerste kennismakingsgesprekken komt reeds een beeld en eerste indruk naar voren van mogelijkheden en kansen voor samenwerking in en met Chemnitz25, zowel wat betreft de hoofdorganisatie C25.GmbH als met de verschillende partners in de stad.

Enkele indrukken

- De gesprekken verlopen in een open, belangstellende sfeer, waarbij nadrukkelijk een wederzijdse nieuwsgierigheid wordt waargenomen en gewaardeerd. De eerder genoemde gesprekspartners zijn zelfbewuste professionals die zeker geïnteresseerd zijn in mogelijke samenwerking en uitwisseling, en dat dan vooral op “Augenhöhe”, dus op basis van gelijkwaardigheid.
- Uitwisseling en toenadering, met potentie tot samenwerking, zal tijd kosten. Elkaar eerst goed leren kennen, ontmoeten en dan verder onderzoeken waar gemeenschappelijke aanknopingspunten liggen. Het gaat daarbij om de lange termijn. Residencies, bezoekersprogramma’s en andere vormen van “capacitybuilding” kunnen daarbij een rol spelen.

- Er is in Chemnitz veel ruimte, goedkope woonruimte en volop ruimte (letterlijk en figuurlijk) om te experimenteren, uit te proberen en te wonen en werken; hierop wordt door de verschillende gesprekspartners steeds weer gewezen. In Chemnitz is niet veel geld, maar wel veel ruimte om te wonen en werken.
- Een gevoeligheid ligt in het feit dat Sachsen een politiek-negatief imago heeft vanwege het luidruchtige rechts-radicale geluid en de zogenoemde Montagabend-demonstraties. De maandagavond demo's zijn veelal een mengeling van AfD, corona-ontkenners en (zelfs) vredesdemonstranten. Het rechts-radicale geluid en (soms) geweld, wordt naar verluidt subtiel gebruikt om de zogenoemde “stille Mitte” in te palmen. Er zijn tal van initiatieven (kunstenaarsorganisaties, festivals, soziokultur centra) die een krachtig tegengeluid bieden tegen deze radicalisering en actief discussies en gesprekken voeren.

Accenten

Mogelijkheden voor gewenste samenwerking vanuit Chemnitz C25 liggen met name op het vlak van:

- creatieve (zelf)maakindustrie (maker hubs, “maker tourismus”)
- digitalisering en (toegepaste) mediakunsten (incl. games, it, etc)
- actieve participatie en leren van elkaar (capacity building)
- “politieke Bildung”
- multidisciplinaire aanpak van kunsten, creatieve industrie, Industriekultur/ jong erfgoed, stadsontwikkeling, hergebruik en duurzaamheid, waarbij ervaring van krimpsteden interessant is.

Formele internationale samenwerking vanuit C25:

- EUNIC (Dutch Culture)
- in 2025 wordt 40 jaar Europese Culturele Hoofdsteden ‘gevierd’ (connecties met o.m. Amsterdam, Rotterdam, Leeuwarden); 35 jaar na de Wende; 80 Jaar Vrede (hoewel dat met de oorlog in Oekraïne lastig wordt).

Aanknopingspunten voor samenwerking met Nederland

Intendant Stefan Schmidtke heeft internationaal een goed netwerk en is zeker met betrekking tot de Nederlandse podiumkunsten goed op de hoogte. Hij heeft in verleden regelmatig contact gehad met Dutch Performing Arts (Anja Krans) en gaf te kennen belangstelling te hebben voor jeugd kindercircus (Ellenboog). Wellicht is een update op dit vlak in samenspraak met Anja Krans nodig. Een nadere kennismaking met andere fondsen, overheden en initiatieven op gebied van creatieve industrie en participatie zou ook zeer passend zijn.

Agnieszka Kubicka-Dzieduszycka (3.000 Garagen en Pochen) kent de directeur van het IMPAKT festival en was in verleden een paar keer in Nederland. Haar belangstelling gaat naast de garages ook uit naar mediakunsten. Nadere kennismakingen op deze vlakken en ook bijvoorbeeld rond “jong erfgoed” is voor haar interessant (Jaren '60 architectuur, zoals bijvoorbeeld met [Open Monumentendag Rotterdam](#) met aandacht voor die periode)

Robert Verch en Mandy Knopse (Klub Solitaer) werkten met aantal Nederlandse kunstenaars samen, waaronder Marie Claire Krell. Ze zijn zeker geïnteresseerd in meer contact met Nederlandse kunstenaarsinitiatieven.

Age of Artists nam contact op met The Beach in Amsterdam en ze werkten zelfs korte tijd aan een concreet projectvoorstel (in het kader van Jonge Kunst, van Fonds voor Cultuurparticipatie en Fonds Soziokultur), maar dat ligt nu op de plank omdat Age of Artist zich eerst op investeringsfondsen gaat richten. Hoewel ze vooral contact hebben met Europese partners in kleinere, krimpsteden (Portugal, Frankrijk) werd hun belangstelling toch ook wel geprikkeld door Nederlandse voorbeelden op vlak van kunstenaars en duurzaamheid, onder meer in project van Werkspoor Utrecht, LocHal Tilburg of de Rotterdamse Onderzeebootloods. Verder te onderzoeken.

Uiteraard zijn dit eerste indrukken die verder uitgewerkt moeten worden, in combinatie met een nadere analyse van het bidbook en vervolgesprekken. In onderstaande wordt meer vanuit een Nederlands perspectief bekeken waar er mogelijke aanknopingspunten voor nader onderzoek en samenwerking liggen.

3. Eerste verkenning van mogelijke aanknopingspunten tussen Nederland en Chemnitz

3.1 Inleiding

De ambities uit de Kulturstrategie 2018-2030, het bidbook voor Chemnitz25, de Europese en politieke uitwisseling (o.m. met Midden- en Oost-Europa), de plannen voor Leipzig 2024 (gastland voor de Buchmesse) en de eerste gesprekken die we gevoerd hebben, smaken naar meer en bieden een mooie uitvalsbasis om de contacten in deze regio verder te onderzoeken en aan te halen.

De resultaten van deze eerste mapping en verkenning hebben daar voor al tal van eerste indrukken en mogelijkheden opgeleverd, die verder uitgewerkt kunnen worden, zowel aan de kant van Chemnitz als Nederland. In dit hoofdstuk blik ik nog even terug op recente verleden, maar beschrijf op hoofdlijnen de mogelijkheden voor nabije toekomst, met als afsluiting een concrete tijdlijn met mogelijke actiepunten

3.2 Terugblik op activiteiten in het recente verleden

Op basis van verschillende bronnen/ materialen heb ik een eerste inventarisatie gemaakt van Nederlandse initiatieven, activiteiten, samenwerkingen met en/of in Chemnitz. Daarbij heb ik gebruik gemaakt van de openbare gegevens van Buitengaats 2017-2021 (Dutch Culture) van de afgelopen 5 jaar (inclusief de 'magere' corona-jaren 2020 en 2021), en ook heb ik zoveel als mogelijk de ondersteunde projecten en bezoekersprogramma's door Nederlandse fondsen (Mondriaan, FPK, SCI, FvC, Dutch Culture, HNI) gezocht en geanalyseerd op mogelijke connecties met Chemnitz.

Daarnaast heb ik ook bij diverse Duitse fondsen gezocht naar eventuele aanknopingspunten met Chemnitz en Nederland (waaronder Kulturstiftung des Bundes, Fonds Soziokultur, Förder Freistaates Sachsen, Fonds Darstellende Künste, Goethe Institut Zentrale) plus bij de verschillende grote culturele instellingen in Chemnitz, zoals het *Die Theater* (met uitgebreide database) en verschillende festivals. Daarnaast verder gezocht op residencies in Nederland en Duitsland (m.n. Sachsen) en eventuele bezoekersprogramma's of uitwisselingen.

Deze eerste verzameling en analyse levert een aantal aanknopingspunten op. Grofweg zijn deze in drie groepen te verdelen.

Ten eerste kunstenaars die direct door instituten in recente verleden zijn geëngageerd voor een opdracht. Dat zijn veelal makers, choreografen, operazangers die kortere of langere tijd in Chemnitz actief waren of zijn of kunstenaars die voor een *grotere productie of hedendaagse tentoonstelling* zijn gevraagd (zie excel). Dit betreft bijvoorbeeld Observatorium of Patricia Kaersenhout, die reeds meermaals gevraagd werden of samenwerkingsvormen die al geïnitieerd zijn (bijv. Rotterdamse Dakendagen, The Beach (Amsterdam, het Berlijnse CTM-Festival).

Ten tweede zijn dat programma's of producties uit Nederland die in Chemnitz *gepresenteerd* zijn. Veelal gaat het daarbij om films voor het kinderfilmfestival Schlingen, die zeer regelmatig Nederlandse kinderfilms tonen en waar ook een Nederlands jurylid actief is, maar ook tal van muziekovertredens op podia en in cafés.

Ten derde zijn er tal van *adviseurs* die in het voorbereidingstraject van het Chemnitz25 een rol speelden of spelen. Dat zijn veelal professionals die bij een voormalige, Europese Culturele Hoofdstad actief waren (Rotterdam 2001, Leeuwarden 2018), zoals in het Impressum van het Bidbook terug te vinden is, maar ook andere organisaties met een specifieke expertise.

Een overzicht is in de bijlagen te vinden onder Buitengaats en Contactenlijst Chemnitz.

3.3 Bestaande netwerken tussen fondsen, koepelorganisaties en uitvoerende kunstenaars en organisaties

Weliswaar zijn er veel persoonlijke contacten tussen de verschillende stakeholders en Nederlandse organisaties, maar veel formele afspraken lijken er niet te lopen. Dit vergt mogelijk ook nog nader onderzoek, mede ook in het licht van gastland Nederland-Vlaanderen tijdens Buchmesse Leipzig 2024.

Er bestaat al jaren een [uitwisseling/ residency \(beeldende kunsten en architectuur\)](#) tussen het Goethe Institut Rotterdam met Dresden (Leipzig staat op lager pitje); mogelijk kan deze afspraak ook met Chemnitz verknoopt worden. Tevens biedt het Goethe Institut in Rotterdam sinds deze zomer ook tijdelijke onderzoeksresidenties '[Investigation](#)' aan en mogelijk zijn deze ook voor kunstenaars uit/ met Chemnitz interessant.¹⁸ Een eerste consultatie van het Goethe Institut Rotterdam maakt duidelijk dat men eventueel voor een nadere afstemming open staat.¹⁹

Het hierboven genoemde MoU tussen het Fonds voor Cultuurparticipatie en Fonds Soziokultur (Jonge Kunst) is deze zomer 2022 afgelopen. Dit jaar vinden dan ook voor het laatst Duits-Nederlands gefinancierde projecten in het kader van de matchingregeling "Jonge Kunst" plaats.²⁰ Beide fondsen hebben eerder

aangegeven in het kader van bijzondere gelegenheden opnieuw voor samenwerking open te staan. Het FvC biedt '[verkenner subsidies](#)' aan om beginnende samenwerkingsinitiatieven de kans te geven de samenwerking nader te onderzoeken en/of uit te breiden.

Daarnaast zijn er nog tal van residenties bij individuele organisaties gelokaliseerd, zowel in Chemnitz als Nederland, als wel mogelijkheden voor nadere kennismaking via bezoekersprogramma's over en weer, met een accent op creatieve (maak)industrie, participatie, capacity building, digitalisering en games en mediakunst, en specifieke thema's en zwaartepunten waaronder diversiteit en inclusie, politieke Bildung, duurzaamheid en krimp (zie excel).

Het leggen van actieve contacten en verbindingen met Fonds voor Cultuurparticipatie, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en Mondriaan Fonds, Dutch Culture evenals met specifieke steden en makers die al eerder in Chemnitz actief zijn of waren, ligt voor de hand. Onder meer aan de hand van bezoekersprogramma's, residenties en eventuele Open Calls (zie timeline hieronder).

3.4 Potentiële aanknopingspunten met Leipzig 2024 en Manifesta 2026 en andere sectoren

In deze fase is nog niet uitgebreid bekeken of onderzocht of er dwarsverbanden met twee andere Nederlands-Duitse manifestaties mogelijk zijn. Qua eerste indrukken lijken deze mogelijkheden er zeker te zijn, zeker waar het Leipzig 2024 betreft, op het brede terrein van de literatuur en letteren, met name wat betreft poëzie en spoken word, zowel wat betreft het verbinden van tournees tussen Leipzig en Chemnitz, als wel mogelijke residenties en bezoekersprogramma's over en weer, en evt. in een Europese samenwerking met o.m. EUNIC.²¹ Dit vergt evenwel nadere uitwerking.

Ook buiten de kunst- en cultuursector (inclusief creatieve industrie) liggen er tal van aanknopingspunten voor andere sectoren, op het vlak van:

- economische ontwikkeling (fijnmechanica, textiel, IT, digitalisering)
- duurzaamheid en mobiliteit (energie);
- stedenbouw en krimp; landschappelijke ontwikkeling, dakenontwikkeling, jong erfgoed (jaren '60)
- politiek ("stille Mitte") en Europese samenwerking.

Vooralsnog is binnen de grenzen van deze korte opdracht hier nog niet veel aandacht aan besteed. Nadere afstemming met Meerjarenplannen van andere afdelingen van de HMA verdient aanbeveling.

¹⁸ De oproep voor komende ronde vanaf februari 2023 is actief in netwerk Chemnitz verspreid: <https://www.goethe.de/ins/nl/de/kul/gin.html>

¹⁹ Update 2024: inmiddels is het Goethe Institut Rotterdam gesloten. Doorverwijzing naar GI-Amsterdam.

²⁰ <https://www.fonds-soziokultur.de/gefoerderte-projekte/jonge-kunst.html> en <https://cultuurparticipatie.nl/projecten#page=0&fund=15>

²¹ <https://www.eunicglobal.eu/>. Dutch Culture is voor Nederland de coördinator.

3.5 Timeline en follow-up

De komende tijd, voorjaar 2023, is een perfecte periode om de bovengenoemde aanknopingspunten uit te werken aan de hand van gesprekken in Nederland en Duitsland, om de potenties verder te kunnen aanscherpen. Daarmee wordt een basis gelegd om met de verschillende betrokkenen bij bezoekersprogramma's en residencies in Nederland en Duitsland afspraken te maken over wie uit te nodigen en in het licht van welke thema's en disciplines. Eind 2022 / begin 2023 wil Chemnitz25 een oproep doen om projectplannen/ideeën binnen te krijgen van derden (precieze deadline is nog niet bekend); dit is een goed moment om een eerste inventarisatie en overzicht en indruk op orde te hebben en evt. ook al enige potentiële samenwerkingspartners aan beide zijden te kennen.

Eerste inventarisatie van mogelijke vervolgstappen (stand van zaken december 2022)

September-December 2022

Definitieve versie: 1^e week december

December 2022-Februari 2023

Inventarisatie bezoekersprogramma's

Afspraken en voorstellen bezoekers naar Nederland en/of Chemnitz (HMA)

Nader bekijken residencies in Chemnitz en Nederland (condities, afspraken, planning)

Uitnodigingen voor 2023, planning, evt. financiering

Maart -april 2023

Vorbereiden concreet bezoekersprogramma aan Leipzig en Chemnitz Nederlandse delegatie van fondsen en stakeholders (herfst 2023)

Eventuele C25-oproep voor projecten doorzette in Nederland (via Dutch Culture en Goethe Institut)

Mei 2023

Intendant en kleine delegatie van C25 naar Nederland voor presentatie en kennismaking met Dutch Culture, fondsen, ministeries

Follow-up & concretisering afspraken

Juni – september 2023

Verder concretisering afspraken & financieringsmogelijkheden verkennen & eventuele projectleiding

Vorbereiding bezoekersprogramma's naar Chemnitz voor herfst 2023

Uitwerking mogelijke connecties met Leipzig 2024

September- december 2023

Bezoekersprogramma's in Chemnitz van zowel fondsen, ministeries, uitvoerders

Follow-up (projectfinanciering)

Invulling connecties met Leipzig 2024

Januari – juni 2024

Uitwerking van samenwerkingsprojecten Chemnitz en Nederland & projectleiding

Concretisering met Leipzig 2024

Eerste presentaties en programma's, al dan niet in samenspraak met Leipzig 2024

Juli – december 2024

Fine-tuning en financiering

Gemeenschappelijke communicatiecampagne opzetten en ontwikkelen; prioriteiten en bundeling van krachten; coördinatie en afstemming stakeholders

Programma Leipzig 2024

2025: Chemnitz25

Start en lancering gezamenlijke campagne

Programma's

Link met Manifesta 2026 Ruhrgebied

2026: Vooruitblik Manifesta 2026 Ruhrgebied

Afronding en follow-up

In onderstaande volgt eerste suggesties voor bezoeken, bezoekersprogramma's en residencies. Verder aan te vullen door Mirya Gerardu en anderen (zie ook Excel).

	Bezoek aan NL/ Bezoek aan Chemnitz	Residencies in NL/ of Chemnitz of concrete gesprekspartners	Opmerkingen
C25: intendant	o.m. FPK/ DPA Stimuleringsfonds CI Fonds v Cultuurparticipatie Dutch Design Foundation Dutch Culture OCW/ MinBUZA	Maas TD Circus Ellenboog / Circusstad (verder uit te werken) Creatieve industrie Participatie/ LKCA etc	Actief contact met Fonds Soziokultur "Maker Tourism" ? (waar te bespreken?)
C25: 3000 Garagen/ Pochen Festival (ADK) Agnieszka Kubicka- Dzieduszycka	Mediakunstorganisaties IMPAKT, Sonic, V_2 etc (BBP HNI, Mondriaan, Dutch Culture) FvC en SCI Rdamse Dakendagen Jong erfgoed organisaties	Goethe Institut Rotterdam (Investigations) Saskia van Stein (iabr) BAK Utrecht, HKU Kunstenaarsinitiatieven in Rdam, Adam Pm	Wederzijds bezoek
Age of Artists	o.m. Werkspoor Utrecht Parkstad Limburg (vh IBA) SCI Cultuur Campus Rdam (JP) Tilburg, erfgoedorganisaties	Dutch Design Foundation Verder inventariseren Leeuwarden (voormalige culturele hoofdstad) Rotterdam 2001 The Beach (Amsterdam) Gemeentelijke diensten	
Klub Solitaer	Rotterdam Festivals Div kunstenaarsinitiatieven in div steden (Mirya) Ontmoeting curatoren (Mirya) Mondriaan Fonds Fonds voor Cultuurparticipatie Arnhem: https://bureauuimtekoers.nl/	Kunstenaarsinitiatieven in Rdam, Adam etc	
<i>Uit te breiden met andere organisaties uit Chemnitz</i>	PM	PM	
Fonds voor Cultuurparticipatie	neue unentd_ckte narrative Klub Solitaer Regionale Soziokultur Freistaat Sachsen Fonds financieringsmogelijkheden	Fonds Soziokultur (evt. Open Call?) Talentontwikkelings-samenwerking	
Fonds Podiumkunsten/ DPA	https://taupunkt-chemnitz.de/wp-content/uploads/2022/08/TP-in-residence_Ausschreibung-2023_de.pdf	DPA/ FPK (link met Leipzig) Nader onderzoek naar residencies	Anja Krans
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	Kennismaking met creative scene financieringsmogelijkheden	Bezoekersprogramma, open Call, Capacity Building, innovatielabs	"Makers-united" (beurs, event), oproep Maart 2023
Dutch Culture	https://www.chemnitzkomplex.de/	Dutch Culture Bezoekersprogramma's Presentative C25 in Nederland Matchmaking	EUNIC Contact leggen nieuwe Duitslandcoördinator van DC
HNI	Bezoekersprogramma('s) bespreken		Kennismaking met creative scene
Mondriaan Fonds	Kennismaking, uitwisseling, evt. financieringsmogelijkheden	Bezoekersprogramma('s)	Curatorenreis, financieringsmogelijkheden
Rotterdamse Dakendagen	Chemnitz Dakendagen / aanvraag Goethe Institut ihkv Investigating (feb/mei 2023) -uitwisseling kennis en expertise met RDD zelf mbt ontwikkeling van festival, organisatie, stakeholders in stad	Onderzoek, kennismaking o.m.: -IABR (krimp, zelf-doen, politieke opposenten; digitalisering; debatten organiseren); HNI; AIR -SCI (algemene kennismaking, creatieve industrie, link met Dresden en Leipzig; makers- hub) -kennismaking met Monumentendag/ aandacht voor Jaren 60 jong erfgoed	-aansluiten op actuele thema's -hergebruik algemeen van erfgoed en daken duurzaamheid, (stedelijke) inrichtingsbeleid; inzet daken als plek voor erfgoed van Jaren 60; POST65 -Bijeenkomst in Chemnitz, Europese network in mei 2023

Inez Boogaarts

Advies
Beratung
Consultancy
Research

